

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
281-97/17
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

дел. бр. 44914 датум: 7. 12. 2017.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА ПРЕМА МИГРАНТИМА
И ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Извештај о посети Прихватном центру у Сомбору

Београд, новембар 2017. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (у даљем тексту: НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен 29. јануара 2016. год. у "Сл. гласнику РС".

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЋЕНА УСТАНОВА	Прихватни центар у Сомбору
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања надлежних органа према мигрантима и тражиоцима азила
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Београдским центром за људска права
ДАТУМ ПОСЕТЕ	22. новембар 2017. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је ненајављена
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i></p> <p>Чланови тима: Јелена Самарџић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i> Милена Васић, <i>Београдски центар за људска права</i> Марко Васиљевић, <i>Београдски центар за људска права</i></p> <p>Преводацац: Милена Роаји, <i>фарси језик</i></p>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Службеници ангажовани у Прихватном центру у Сомбору су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави свој мандат. Службеници су пружили све тражене информације и омогућили приступ просторијама и инсталацијама, несметан увид у тражену документацију и ненадзиране разговоре са мигрантима по избору чланова тима.

ТОК ПОСЕТЕ

Након представљања мандата и чланова тима НПМ руководству Прихватног центра, тим НПМ је, подељен у неколико група, обавио разговоре са службеницима који су овде ангажовани и са мигрантима, остварио увид у релевантну документацију и обишао просторије за смештај. Нарочито је праћено поступање надлежних органа према малолетницима и по раније упућеним препорукама НПМ. Напоследку, на завршном разговору са руководством су изнети главни утисци о посети и налази чланова тима о стању у Прихватном центру.

1. УВОД

НПМ је до сада Прихватни центар у Сомбору посетио 2 пута, у октобру 2015. године и у децембру 2016. године, о чему су сачињени Извештаји.⁴ Током прве посете, тим НПМ није затекао мигранте, а они су овде иначе боравили око 3 - 4 сата, јер су желели да наставе пут, а ни у Прихватном центру није било услова за дужи боравак. Приликом претходне посете, која је обављена након што је Мађарска непосредно уз граничну линију подигла ограду и одредила листе за пријем миграната, у овом Центру су се налазили они који су ускоро долази на ред и овде су се задржавали око 20 дана. Тада је затекнуто 90 миграната, који су сви били са својим породицама и смештени у једној згради. Тиму НПМ су биле најављене даље адаптације и изградња нових објеката и увођење додатних садржаја.

На дан ове посете, у Центру је било 93 миграната.⁵ Сада се овде налазе и пунолетни мигранти који путују без породица (35 самаца), као и малолетници без пратње (2 дечака). Остали путују са породицама: 16 мушкараца, 11 жена, 16 девојчица и 13 дечака.

Иако се радило о ненајављеној посети, тим НПМ је затекао Центар у добром стању. Собе, тоалети и друге просторије су биле одржаване, чисте и довољно загрејане. У тренутку посете је било топле воде. Такође, већина најављених радова је окончана: Центар сада располаже са 2 објекта за смештај (у једном су породице, а у другом самци), одвојеном трпезаријом, медицинским блоком, управном зградом, простором за друштвене активности, санитарним контејнерима (у тренутку посете ван употребе) игралиштем, магацином и котларницом. Такође, један контејнер је претворен у библиотеку/читаоницу.

⁴ Извештај о посети Прихватном центру у Сомбору бр. 71-97/15 од 15. октобра 2015. год; Извештај о посетама Прихватном центру у Суботици и Сомбору и Граничним прелазима Хоргош и Келебија бр. 281-99/16 од 27. децембра 2016. год.

⁵ Из Авганистана је било 37 мигранта, из Пакистана је 31 миграната, из Ирака је њих 8, из Ирана је 7 и из Сирије и Непала по 5.

2. ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА

Након посете у децембру 2016. године НПМ је упутио препоруку Комесаријату за избеглице и миграције да у Прихватном центру у Сомбору истакне информације о кућном реду. Такође, НПМ је приликом посета другим центрима за прихват и збрињавање миграната (прихватни центри, центри за азил и други) уочавао исти или сличан начин рада центара и поступања према мигрантима, као и добру праксу или могућности за унапређење, па је на основу тога упућивао препоруке Комесаријату које су се односиле на све центре.

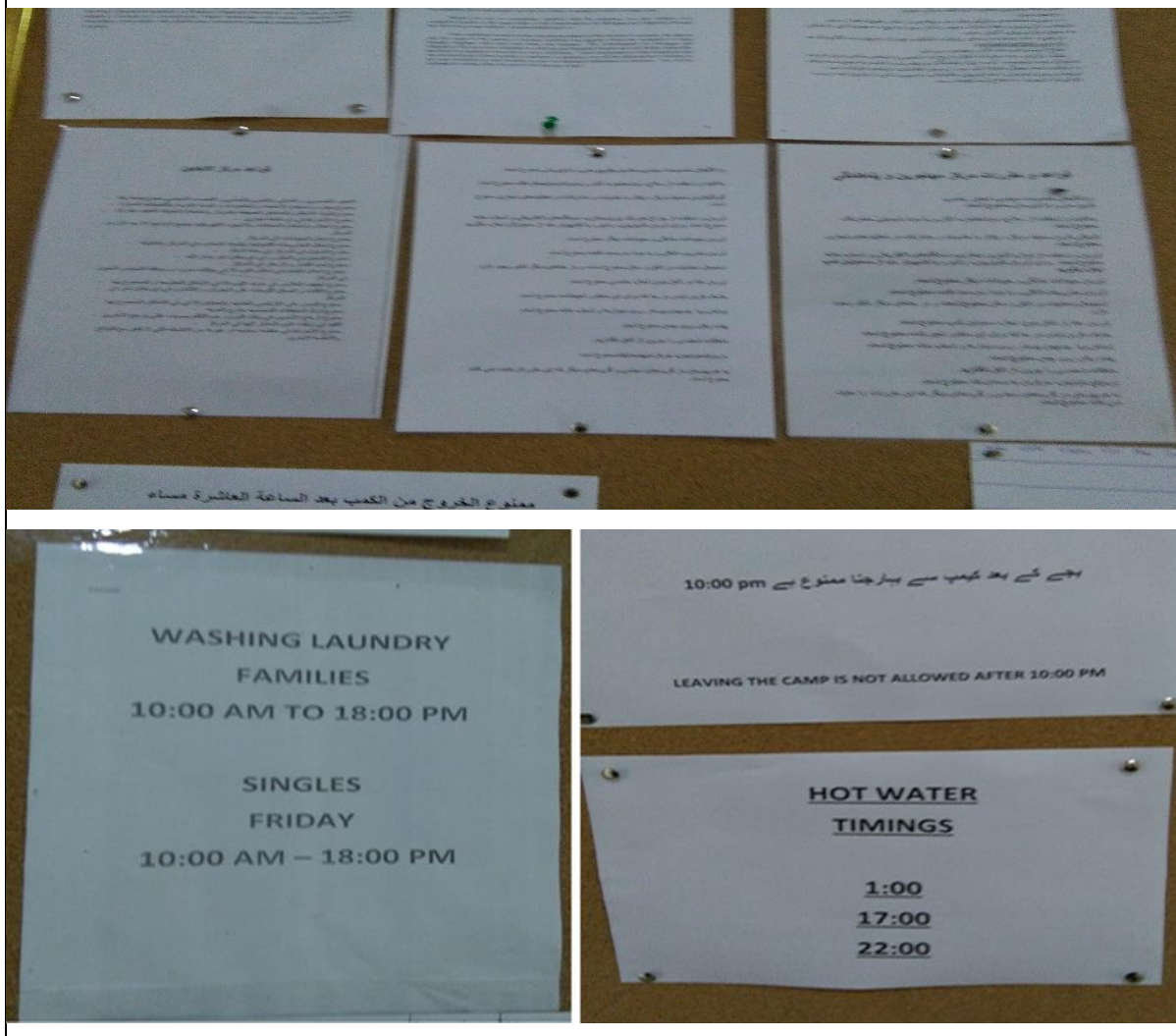
1.

ПРЕПОРУКА децембар 2016. г.

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Сомбору видно истакнути правила кућног реда и дневни режим активности, на језицима које мигранти разумеју.

ПОСТУПАЊЕ

Правила кућног реда и друге информације од значаја за свакодневне активности су истакнуте у објектима за смештај. Ове информације постоје на енглеском, арапском и фарси језику.

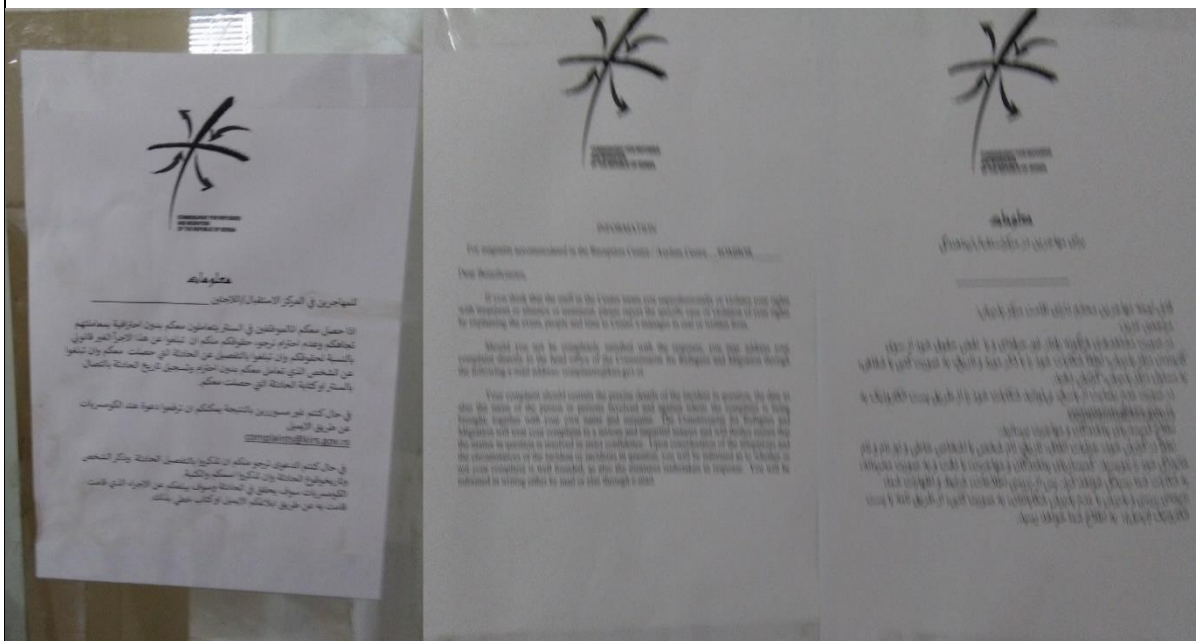
2.

ПРЕПОРУКА децембар 2016. г.⁶

Комесаријат за избеглице и миграције ће у свим установама за смештај миграната и тражилаца азила истаћи обавештења о могућности и процедури притуживања на рад лица ангажованих у установама и информације о релевантним организацијама које им могу пружити помоћ у томе.

ПОСТУПАЊЕ

Обавештења о могућности и процедури притуживања су истакнута на улазима у оба смештајна објекта и такође су доступна на више језика.

Мигранти са којима су обављени разговори углавном нису имали примедби на услове у Центру нити притужбе на рад службеника. Неки од њих су се жалили да су морали сами да набављају лекове, мада нису могли прецизније да објасне о којим лековима се ради. Са овим је НГМ био упознат и приликом претходне посете. Тада је лекар објаснио да лекове и медицинска средства обезбеђује хуманитарна организација, а уколико неких лекова нема, мигрантима се издају рецепти на основу којих би их сами набавили. Поред тога, генерално је указано на дефицит зимске гардеробе. Хигијенским пакетима су углавном сви били задовољни.

3.

ПРЕПОРУКА април 2017. г.⁷

Комесаријат за избеглице и миграције ће у свим центрима за смештај и збрињавање миграната организовати учестале периодичне састанке службеника и представника миграната, током којих би мигранти добили њима значајне информације о дешавањима у центру и могли да службеницима укажу на

⁶ Извештај о посетама прихватним центрима у Принциповцу, Шиду и Адашевцима, бр. 281-98/16 од 12. децембра 2016. год.

⁷ Извештај о посети Прихватном центру у Дивљани, бр. 281-36/17 од 12. априла 2017. год.

евентуалне проблеме у вези са радом центра и изнесу предлоге за њихово решавање.

ПОСТУПАЊЕ

Слично као и у другим центрима, и у овом постоје представници мигрантске заједнице (*community leaders*), који комуницирају са службеницима Комесаријата око свих питања од значаја за рад Центра. Ова комуникација се одвија свакодневно. Са другим мигрантима се разговара када се укаже потреба за тиме или када они то траже. Службеници Комесаријата су истакли да је у овом Центру релативно мало миграната, па се због тога не одржавају групни састанци, као и да често обилазе собе и комуницирају са свим мигрантима. У тренутку посете, представник миграната за објекат у којем су смештени самци је координирао чишћење просторија. Ипак, поједини мигранти са којима је тим НПМ разговарао су као проблеме истакли отежану комуникацију са службеницима и да често нису довољно информисани, због одсуства преводаца. На пример, тврдили су да се гардероба расподељује селективно. **Службеници Комесаријата који раде у Прихватном центру у Сомбору би требало да обрате пажњу да представници миграната, који су најближи извору информација, тај свој положај не злоупотребљавају и да информације које добијају преносе свима који се налазе у Центру.**

4.

ПРЕПОРУКА јун 2017. г.⁸

Комесаријат за избеглице и миграције ће предузети мере како би сви центри за прихват и збрињавање миграната (центри за азил и прихватно-транзитни центри) евидентирали ванредне догађаје. Ова евиденција би, као минимум, требало да садржи детаљан опис ванредног догађаја, мигранте који су учествовали у њему и мере које су предузете (позив полицији или другим службама, обављени лекарски прегледи, евентуалне мере предузете према мигрантима и друго).

ПОСТУПАЊЕ

Центар евидентира ванредне догађаје тако што се кратки појединачни извештаји о њима чувају у рачунару.

Извршен је увид извештај о насиљу у породици и утврђено да је у конкретном случају евидентирано да је супруг физички напао супругу, да је она одведена у болницу и случај пријављен полицији и центру за социјални рад, да су представници центра разговарали са брачним паром и да су се помирили, па је зато даље поступање центра обустављено. Такође, према сазнањима службеника Комесаријата, кривични поступак није покренут.

Центар евидентира и случајеве насиља за које мигранти тврде да су претрпели од службеника суседних земаља. Тако је у једном случају забележено сведочење мигранта да су га више мађарских полицијских службеника ухватили у зеленом појасу и тукли док није изгубио свест, да су га службени пси уједали и гребали, да су му службеници сломили скочни зглоб и испрскали сузавцем по лицу и после више сати га изули и босоног упутили у Србију. Ови случајеви су, према наводима службеника Комесаријата, пријављени полицији или полиција доводи ове мигранте

⁸ Извештај о посети Центру за азил у Крњачи, бр. 281-49/17 од 3. јула 2017. год.

у Центар, где им се указује лекарска помоћ и понуди смештај (или се упуте у центар из ког су дошли). Углавном се ради о мигрантима који путују сами.

О појави насиља тим НПМ је разговарао и са психолошкињом ангажованом у Центру.⁹ Према њеним наводима, у последње време је смањен број принудних враћања миграната из Мађарске. Случајеви насиља у породици се дешавају, али жене обично одбијају да пријаве насиље, јер би им то успорило наставак путовања. У таквим ситуацијама жене се поучавају о својим правима, пружа им се додатна психолошка подршка и охрабрују се да пријаве насиље. Описан је један случај када је супруга крајем августа или почетком септембра ове године пријавила да је жртва насиља. Након пријаве није било одвајања супружника, већ су службеници Комесаријата појачали надзор над мужем. Мигранткиња је вођена на лекарски преглед, а обавештени су центар за социјални рад и полиција. Међутим, мигранткиња је убрзо повукла пријаву, а након 3-4 недеље ова породица је отишла из Центра и наставила путовање даље.

5.

ПРЕПОРУКА август 2017. г.¹⁰

Комесаријат за избеглице и миграције ће у свим центрима за прихват и збрињавање миграната организовати пружање психолошке подршке мигрантима (ангажовањем стручних лица, обезбеђивањем одговарајућих просторија за обављање поверљивих разговора са мигрантима и предузимањем других потребних мера).

ПОСТУПАЊЕ

У Центру је организовано пружање психолошке подршке мигрантима. Психолошкињу је пре 6 месеци ангажовала хуманитарна организација и она је овде од уторка до петка од 8 до 16 часова. Има на располагању један контејнер, у коме може обављати приватне разговоре са мигрантима. Она пружа психосоцијалну подршку кроз индивидуална саветовања, групни рад и саветовање, спровођење и организовање креативних радионица и сличне активности.

3. ЗБРИЊАВАЊЕ МИГРАНАТА

Као што је раније наведено, у Центру је оспособљена већина објекта који су најављени НПМ приликом претходне посете. Центар сада располаже са 2 објекта за смештај. У првом, који је постојао и приликом претходне посете, су смештене породице. Централна просторија овог објекта, која је служила као трпезарија и за заједничке активности, сада је спаваоница. Поред овог објекта изграђен је још један за смештај и у њему се налазе самци. Он се састоји од једне веће просторије са креветима на спрат и два тоалета. До пре 1 месеца самци су били смештени у великом шатору у дворишту Центра, а сада овај шатор служи за заједничке активности, које 4 пута недељно организује хуманитарна организација из Сомбора.

⁹ Више о психолошкој подршци у Поступању по препоруци бр. 5.

¹⁰ Извештај о посети Прихватном центру у Врању, бр. 281-67/17 од 21. септембра 2017. год.

Поред објекта у коме се налазе породице је изграђена трпезарија, која се састоји од столова са клупама и дела за поделу оброка. Храну обезбеђује хуманитарна организација из Сомбора, припрема се у граду и доноси овде. Мигранти са којима су обављени разговори су истакли да су задовољни квалитетом хране. Поред трпезарије је контејнер који служи као библиотека/читаоница. Овде се налазе књиге за децу и одрасле, углавном на енглеском језику.

У дворишту Центра су изграђени једно веће игралиште, са главима и кошом, као и дечије игралиште. Дечији кутак, који је најављен приликом претходне посете, још увек није завршен. Постављени су темељи и, према наводима службеника, изградња би требало да почне за пар недеља. У оквиру Центра су за потребе миграната организовани шивење и шишање, које обављају сами мигранти.

Мигранти се и даље смештају у овај Центар уколико ускоро долази њихов ред за пријем у Мађарску. Овде бораве око 1 месец, па се на пар дана преместе у Прихватни центар у Суботици, одакле оду на пријем код мађарских власти. Такође, овде је једна породица која није успела да се адаптира на боравак у другим центрима, па је због превенције проблема премештена овде, без обзира што ће на пријем чекати неколико месеци. Тренутни капацитет Центра је за 120 особа, а ослобађањем појединих соба које се користе за друге активности могао би да се повећа до 160.

Поред Центра, са друге стране оградe, окупљају се мигранти који нису смештени у овом Центру и који иначе не желе смештај у центрима за мигранте. У групи се налази њих око 60 – 70 и смењују се. Службеници претпостављају да они покушавају да некако наставе пут. У Центру им се по потреби пружа медицинска помоћ и омогући им се одржавање личне хигијене и пуњење телефона. Са њима разговарају службеници Комесаријата, али ова група одбија смештај.

Полиција је присутна у Центру стално, за разлику од претходне посете када су долазили сваког дана по неколико сати. Службеници Комесаријата истичу да је у Центру изузетно мирно.

Центар за социјални рад у Сомбору нема теренског радника задуженог за Прихватни центар и они долазе на позив. Тиму НПМ је препричана ситуација једног мигранта који се налази у овом Центру и који се развео у Врању. Његова бивша супруга и дете се налазе у Прихватном центру у Суботици, па је договорено да ускоро у пратњи представника Центра за социјални рад оде да посети дете.

Тим НПМ је обавио разговор са представницом Међународне организације за миграције (ИОМ)¹¹ која је била у Центру. Она је навела да је овде од понедељка до петка од 8 до 16 часова и да је задужена за помоћ у вези добровољног повратка миграната у земље порекла, хуманитарни рад у Центру и идентификовање миграната којима је потребна психосоцијална подршка. У тренутку посете НПМ један мигрант из Пакистана је био заинтересован за повратак. Приликом пружања асистенције у вези добровољног повратка, ИОМ сарађује се амбасадама ради прибављања потребне документације и путних исправа. Мигрантима који се одлуче за враћање ИОМ купује авионску карту и обезбеђује новчана средства: 150 евра пре поласка и 300 евра по доласку у земљу порекла.

3.1. Здравствена заштита

За разлику од претходне посете, када су у Центру радили 1 лекар и 1 медицинска техничарка сваког радног дана по 4 сата, од септембра 2017. године лекар је у амбуланти од понедељка до петка од 13 до 15 часова, а медицински техничар од понедељка до петка од 8 до 15 часова. Укупно је, преко хуманитарне организације, ангажовано 3 лекара и 1 медицински техничар из Дома здравља Сомбор. Лекари се смењују на недељном нивоу. Комуникација са мигрантима се одвија на енглеском или преко преводиоца за арапски језик. Када лекар ни медицински техничар нису у Центру, у случају потребе за хитном интервенцијом позива се Служба хитне помоћи из Сомбора. У случају потребе за специјалистичким прегледима мигранти се воде у Општу болницу у Сомбор. Стоматолошка заштита се остварује у Дому здравља Сомбор: трошкове поправке зуба мигрантима рефундира хуманитарна организација, док је вађење зуба бесплатно.

Како се мигранти и даље премештају у овај Центар из других прихватних центара, систематски прегледи при пријему се не обављају, већ се мигранти јављају лекару уколико имају неких здравствених тегоба. Лекови и друга медицинска опрема се чувају у амбуланти, а обезбеђују се преко хуманитарне организације која је ангажовала медицинско особље. Према наводима медицинског техничара, међу мигрантима се дешавају случајеви трговине лековима, па су лекари обазриви приликом преписивања терапије, посебно када се ради о лековима против болова. На сваке две недеље

¹¹ *International Organization for Migration.*

организацији се шаље требовање за недостајуће лекове. Од обољења, код деце су најчешће заступљене вирусне инфекције, док су код одраслих прехладе, висок крвни притисак и повишен ниво шећера у крви. У тренутку посете тима НППМ у Центру су биле 3 труднице. Статистички извештаји о лечењу се на недељном нивоу шаљу хуманитарној организацији.

Иако је најављено да ће се оспособити просторија за изолацију оболелих, оваква просторија не постоји. Као што је наведено, у медицинском блоку је у функцији још један контејнер, али како углавном не постоји потреба за изолацијом оболелих миграната, овај контејнер служи за поверљиве разговоре миграната са психолошкињом. Последњи евидентирани случај заразних болести је био пре две недеље, када је један мигрант оболео од шуге, али он није био званично смештен у Центру, већ је боравио у шуми поред Центра. Три дана након пријема и лечења, он је својевољно напустио Центар.

3.2. Малолетни мигранти

Деца мигранти из Центра су укључена у основно образовање које спроводе 4 основне школе из Сомбора. Две школе су задужене за образовање деце млађег узраста (од 7 до 11 година), а две за образовање деце старијег узраста (од 11 до 14 година). Учитељице и наставнице наставу одржавају у Центру понедељком, средом и петком. Из сваке школе долазе по 2 наставника/учитеља и смењују се на две недеље. У септембру ове

године је одређена једна просторија за одржавање наставе. Настава за млађу децу се одржава од 9:00 до 10:30 часова и фокусирана је на ликовно и креативно изражавање, а за старију од 10:30 до 12:00 часова и заступљени су физика, хемија и слично. Настава се одвија на енглеском језику, јер га деца углавном разумеју. Према наводима једне од учитељица које је тим НППМ затекао у Центру, 7 деце је присутно на настави, док их је на почетку школске године, у септембру 2017. године, било око 11 - 12. Настава је тематска и фокусирана је на практична питања и теме које деци касније могу бити од користи.

У тренутку посете тима НППМ, у Центру су боравила два малолетника без пратње. Они су били смештени у објекту у коме се налазе породице. Са њима је обављен разговор и нису имали озбиљнијих примедби на услове боравка у Центру нити на поступање службеника. Они су навели да се овде налазе око 2 месеца и да још увек очекују посету представника центра за социјални рад. НППМ је од службеника Комесаријата добио информације да су примљени у Прихватни центар пре око 2 недеље, да их је представник Центра за социјални рад у Сомбору посетио одмах по пријему и да се очекује његов поновни долазак са решењима о постављању привремених старатеља.

Провером у евиденцијама које се воде у Центру потврђени су ови наводи службеника: малолетници су примљени у Центар 12. новембра 2017. године и представници Центра за социјални рад су посетили Прихватни центар истог дана два пута. Службеници Комесаријата су током посете НПМ остварили телефонски контакт са представником Центра за социјални рад и добили информације да је документација спремна и да је у плану да ускоро дођу, али да чекају јер у том тренутку нису имали горива за службене аутомобиле.